

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΑΧΡΙΡ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ. ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΜΠΟΥΓΔΑΝΗΣ

Η 25η Ιανουαρίου 2011 είναι μια ημερομηνία σημαδιακή. Χιλιάδες Αιγύπτιοι, ύστερα από πολύωρες μάχες με τις δυνάμεις ασφαλείας του καθεστώτος Μουμπάρακ, κατόρθωσαν να καταλάβουν την κεντρική πλατεία Ταχρίρ του Καΐρου. Το τι επακολούθησε είναι γνωστό, αλλά αυτό το γεγονός σηματοδοτεί για πολλούς ένα νέο ύφος λαϊκής οργάνωσης, αντίστασης και εξεγέρσεων. Η κοινωνική και πολιτισμική πολυμορφία –στην αιγυπτιακή περίπτωση και θρησκευτική–, σε συνδυασμό με έναν τρόπο οργάνωσης σε δύσκολες συνθήκες (facebook, twitter κλπ.), είναι νέα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται ως εργαλεία για την επίτευξη μιας κοινωνικής προσδοκίας.

Τέσσερις μήνες αργότερα, στις 25 του Μάη, η ελληνική πλατεία Συντάγματος καταλαμβάνεται, αφού πρώτα έχει γίνει κάλεσμα μέσω ηλεκτρονικών κοινωνικών δικτύων για συγκέντρωση μπροστά από τη Βουλή στις 6 το απόγευμα. Οι περίπου 15.000 άνθρωποι που μαζεύονται είναι μια ευχάριστη έκπληξη για τους περισσότερους. Η σύνθεσή τους, με μια γρήγορη ματιά, δείχνει ότι δεν είναι πολίτες που συνηθίζουν να συμμετέχουν σε κινητοποιήσεις. Κάποιες πρόχειρες κουβέντες το επιβεβαιώνουν. Φωνάζουν συνθήματα μονολεκτικά («κλέφτες», «έξω»), πολλές φορές γηπεδικού χαρακτήρα. Όμως αποτυπώνουν μια πρωτόγνωρη αγνότητα.

Την ίδια στιγμή στήνονται στην πλατεία οι πρώτες σκηνές και οργανώνονται οι πρώτες ομάδες που θα ασχοληθούν με τα επιμελητειακά καθήκοντα. Η σύνθεση των ανθρώπων που οργανώνουν και στελεχώνουν αυτές τις ομάδες προκαλεί ένα νέο ξάφνιασμα. Ύστερα από πολύωρες συζητήσεις μαζί τους, διαπιστώνει κανείς ότι η συντριπτική πλειονότητα δεν έχει καμία πρότερη εμπειρία από οργάνωση κοινωνικοπολιτικών δρώμενων. Αυτή, όμως, η «απειρία» αναπληρώνεται από μια πρακτική αντιμετώπιση των δυσκολιών του εγχειρήματος. Εργαζόμενοι και

άνεργοι, νέοι και μεσήλικες, από ξεχωριστές πολιτικές αφητηρίες, με διαφορετικά βιώματα, λύνουν όλα τα προβλήματα με συζήτηση, ανοιχτό μυαλό, μεταφέροντας τις εμπειρίες τους όχι από την πολιτική, αλλά από τις επαγγελματικές ή κοινωνικές ενασχολήσεις τους.

Οργανώνεται ένα δίκτυο υποομάδων. Ομάδα καθαριότητας, τεχνικής υποστήριξης, media, μετάφρασης... Γιατροί και νοσηλευτές στελεχώνουν την ομάδα ιατρικής βοήθειας, ενώ δικηγόροι στελεχώνουν την ομάδα νομικής υποστήριξης. Ψυχολόγοι και παιδαγωγοί, επαγγελματίες ή φοιτητές –όπως και στις άλλες ομάδες– απαρτίζουν την «ομάδα ψυχραιμίας» που καλείται καθημερινά να δώσει λύσεις σε στιγμές αντιδικίας ή εξάρσεων με τον πιο ήρεμο και αποτελεσματικό τρόπο.

Στις 9 το βράδυ ξεκινάει η λαϊκή συνέλευση, που λαμβάνει χώρα γύρω από το συντριβάνι της πλατείας. Ύστερα από την αναγνωριστική πρώτη ημέρα, στη διάρκεια της δεύτερης έχουμε ήδη το πρώτο πλαίσιο λειτουργίας, όπως αποφασίστηκε από τη συνέλευση. Ανώτατο κέντρο αποφάσεων αποτελεί η λαϊκή συνέλευση, οι υποομάδες δίνουν λόγο σε αυτήν· το ζητούμενο του εγχειρήματος είναι η άμεση δημοκρατία: για να αλλάξει μια απόφαση χρειάζεται αυξημένη πλειοψηφία 2/3 κ.ο.κ. Τα κύρια προτάγματα έχουν να κάνουν με το Μνημόνιο, το ΔΝΤ, τις κυβερνητικές αποφάσεις. Όμως, γρήγορα ακούγονται σκέψεις και προτάσεις που ο πυρήνας τους έχει στραμμένο το βλέμμα στο μέλλον. Ένα πρόταγμα για το μέλλον, που περιγράφεται από πολλούς σαν ένα μοντέλο πραγματικής δημοκρατίας, όπου τις αποφάσεις για τις ζωές μας θα τις παίρνουμε εμείς και όχι κάποιοι ηγέτες εκλεγμένοι με το αντιπροσωπευτικό σύστημα. Ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, με προοπτική συνεργασίας με τη φύση και όχι λεηλασίας της.

Η εμφάνιση μελών αριστερών οργανώσεων –ύστερα από ένα «πάγωμα» κάποιων ημερών, με ελάχιστες εξαιρέσεις– δημιουργεί στιγμές έντασης. Τα γεγονότα της 15ης Ιούνη, όμως, έρχονται να αμβλύνουν τις αντιθέσεις που εύλογα δημιουργούνται, όταν σε συνθήκες κοινωνι-

κής κινητοποίησης συναντιούνται άνθρωποι που μέχρι τότε είχαν διαφορετική αντιμετώπιση για μια σειρά από ζητήματα. Ένα κομμάτι του ευρύτερου αντιεξουσιαστικού χώρου συμμετέχει από την αρχή κριτικά, με τη λογική να μην χαριστεί αυτή η συνάθροιση κόσμου στους εθνικιστές που έκαναν, μέσω των ιστοσελίδων τους, καλέσματα συμμετοχής. Ένα άλλο κομμάτι του αντιεξουσιαστικού χώρου το αντιμετωπίζει με περισσότερο σκεπτικισμό, ενώ ένα τρίτο εχθρικά.

Όλα αυτά στο κάτω μέρος της πλατείας, όπου μαζικές καθημερινές συνελεύσεις διαρκούν μέχρι τις 4 το πρωί. Χιλιάδες άνθρωποι παίρνουν το λόγο σε δημόσιο χώρο για πρώτη φορά στη ζωή τους, όπως δηλώνουν στην αρχή της ομιλίας τους. Στο πάνω μέρος, επί της Λεωφόρου Αμαλίας, τα συνθήματα συνεχίζονται και η ελληνική σημαία επικρατεί, όχι όμως στο βαθμό που προβλήθηκε. Άλλοι, βέβαια, την κρατούν ενωτικά και άλλοι –οι λιγότεροι– διχαστικά. Αυτοί οι τελευταίοι είναι μέλη ή συνοδοιπόροι εθνικιστικών ομάδων που με τη σημαία δηλώνουν ότι η εκδήλωση είναι εθνοκεντρική και φυσικά δεν χωρά μετανάστες. Οι αγελαίες, όμως, αντιδράσεις τους κατά ασιατών μικροπωλητών γρήγορα τους περιθωριοποιούν. Ταυτόχρονα, στοχευμένες ενέργειες βοηθούν προς αυτή την κατεύθυνση: εμφανίζονται οργανωμένα άνθρωποι με ισπανικές, αιγυπτιακές, τυνησιακές και άλλες σημαίες, τονίζοντας το διεθνιστικό χαρακτήρα, φωνάζονται συνθήματα που ακολουθούν πολλοί, και οι εθνικιστικές φωνές απομονώνονται ή μάλλον κρύβονται. Αξίζει να σημειωθεί ότι η λαϊκή συνέλευση έλαβε από τη δεύτερη κιόλας ημέρα απόφαση ότι το πρόταγμα της άμεσης δημοκρατίας που πρεσβεύει δεν χωράει ρατσιστές και φασίστες. Αυτή η κατάκτηση έφερε και μετανάστες, τόσο στην κεντρική πλατεία όσο και στις συνελεύσεις στις γειτονιές, όπως στη Νέα Ιωνία, όπου συμμετείχαν και πολλοί Πακιστανοί, των οποίων η κοινότητα ανθεί στην περιοχή αυτή, εδώ και τρεις δεκαετίες.

Στο μεταξύ, η πλατεία Συντάγματος γέμισε από σκηνές, με τη συμπλήρωση της πρώτης εβδομάδας της κατάληψης. Εργαζόμενοι που κοιμόντουσαν εκεί και

Ο Νεκτάριος Μπουγδάνης σπουδάζει στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

το πρωί έφευγαν για τη δουλειά, άνεργοι που έδωσαν κάθε ικμάδα δύναμης, ειδικά τις πρώτες αποφασιστικές μέρες, για να στηθεί όλο αυτό το εγχείρημα. Οι συζητήσεις, ατελείωτες, θυμίζουν τις αναφορές που διαβάζουμε σε παλαιότερα γεγονότα, όπου χιλιάδες άνθρωποι διαφορετικών αφετηριών συναντήθηκαν στο δημόσιο χώρο έχοντας ένα συλλογικό αίτημα. Η διάθεση πανηγυρική, ειδικά τα βράδια, με μουσικές, χορούς και ανθρώπους να έρχονται κοντά, ξεφεύγοντας από την οργανωμένη και στοχευμένη μιζέρια που καλλιεργήθηκε όλο το προηγούμενο διάστημα με στόχο την ακινητοποίηση της κοινωνίας, το φόβο και το ρατσισμό, που βρήκε έκφραση στη χει-

ρότερη εκδοχή του για πολλές μέρες πριν τις 25 του Μάη.

Και ένα τελευταίο σημείο: είναι η παρουσία εκατοντάδων χιλιάδων διαδηλωτών τις Κυριακές αλλά και οι μεγάλες συγκεντρώσεις των απεργιακών ημερών (15, 28-29 Ιούνη), για τις οποίες, όμως, νομίζω ότι θα χρειαζόταν ένα ξεχωριστό άρθρο.

Δεν υποστηρίζω ότι η κατάληψη της πλατείας Συντάγματος ήταν ιδανική. Πολλές φορές η απογοήτευση για επιμέρους συμπεριφορές και καταστάσεις προκάλεσε δύσκολες στιγμές. Άλλες φορές πάλι, φάνηκε ότι το εγχείρημα έφθινε. Όμως, τελικά, πάντα κάτι έρχεται –μέχρι στιγμής– και δίνει νέα ώθηση. Άλλωστε, όπως έχει ειπωθεί, όποιος περιμένει «καθαρές» επαναστάσεις δεν θα τις δει ποτέ.

Η ψυχραιμία, η υπομονή, η κατανοηση είναι τα μεγάλα κέρδη για όλες και όλους μας που έζησαν αυτή την εμπειρία, όπως και να εξελιχθεί από εδώ και στο εξής.

Εξίσου σημαντική ήταν η συντροφικότητα, η αυτοοργάνωση, η αλληλεγγύη, όχι σαν ξύλινα, κούφια λόγια, αλλά σαν βίωμα που μας δένει όλους οργανικά και όχι μηχανικά. Τι θα καταφέρουμε με βάση τον αρχικό εκείνο στόχο –«δεν φεύγουμε από την πλατεία αν δεν φύγουν αυτοί»– δεν το ξέρω, αλλά σίγουρα έχουμε καταφέρει τόσα άλλα πολλά που έχω την ανάγκη να ευχαριστήσω τις υπερωχες γυναίκες και τους άντρες της Αιγύπτου που μας έδειξαν ένα δρόμο.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 12ης ΙΟΥΝΙΟΥ, ΤΟ ΑΚΡ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ¹

ΕΦΗ ΚΑΝΝΕΡ

Πρωταγωνιστής των συζητήσεων για τις εκλογές της 12ης Ιουνίου είναι αναμφίβολα το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ). Η θεματολογία, στα καθ' ημάς τουλάχιστον, περιστρέφεται συνήθως γύρω από τη σχέση του κόμματος αυτού με το στρατό και την κεμαλική γραφειοκρατία, γύρω από την τουρκική εξωτερική πολιτική και βέβαια τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις. Στο συγκεκριμένο κείμενο προτίμησα να αναφερθώ στο ζήτημα των σχέσεων του ΑΚΡ με την ευρύτερη τουρκική κοινωνία που παρουσιάζεται σχετικά υποβαθμισμένο στις συζητήσεις αυτές. Επιχειρώ να συσχετίσω την άνοδο και τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του με κάποιες αντιλήψεις που παρουσιάζονται διαδεδομένες στην τουρκική κοινωνία, αλλά και με τις αλλαγές που υπέστη η τε-

Η Έφη Κάννερ διδάσκει στο Τμήμα Τουρκικών και Σύγχρονων Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιστρέφονται γύρω από τη συγκρότηση κοινωνικών ταυτοτήτων στην ύστερη Οθωμανική Αυτοκρατορία και στην Τουρκική Δημοκρατία.

λευταία από τη δεκαετία του 1980. Θεωρώ το ζήτημα αυτό καίριο για την κατανόηση της κατάστασης στην Τουρκία και των προοπτικών που διαγράφονται ως προς αυτήν. Οι αναφορές μου αυτές είναι καθαρά ενδεικτικές και σε καμία περίπτωση δεν εξαντλούν το ζήτημα.

Η επικράτηση του ΑΚΡ στην πρόσφατη εκλογική αναμέτρηση ήταν αναμενόμενη για όλους όσοι παρακολουθούν τα τεκταινόμενα στη γειτονική χώρα. Το εντυπωσιακά μεγάλο εκλογικό ποσοστό του (49.95%) είναι εμφανώς αποτέλεσμα μιας ευρείας κοινωνικής συναίνεσης που το κυβερνόν κόμμα έχει προετοιμάσει ολόκληρη την προηγούμενη περίοδο. Κάτι τέτοιο εδράζεται στη συμβολή του στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, η οποία προωθείται από μια σειρά παραγόντων. Πρωταρχική μεταξύ αυτών είναι, κατά τη γνώμη μου, η πρωτοφανής για τα τελευταία χρόνια οικονομική ανάπτυξη, καθώς και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του μέσου Τούρκου. Μετά το κοινωνικό σοκ των δεκαετιών 1980 και 1990 που επέφερε η πρόσδεση της

τουρκικής οικονομίας στη διεθνή αγορά την τελευταία περίοδο, από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000 (συγκεκριμένα από το 2003), παρατηρείται μια προϊούσα σταθεροποίηση και βελτίωση των οικονομικών δεικτών: κάθετη μείωση του εξωτερικού χρέους, της φοροδιαφυγής και του πληθωρισμού, αύξηση του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα:

- το τουρκικό εξωτερικό χρέος ανέρχεται σήμερα στο ποσοστό-ρεκόρ του 28.7% του ΑΕΠ, που τοποθετεί την Τουρκία πολλές θέσεις μπροστά, ακόμη και από τις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης.

- το ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα ανήλθε στα 10.079 \$, από τα 3.492 \$, όπου κυμαινόταν το 2002.

- ο πληθωρισμός κατήλθε από το 29.7%, όπου κυμαινόταν το 2002, στο 6.4% το 2010.

- το ποσοστό των δημοσίων εσόδων που προορίζεται για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους έπεσε από τις 86 ανά 100 ΤΛ το 2002, στις 20 ανά 100 ΤΛ.²